

Taula rodona: Les contribucions del lleure educatiu des de la perspectiva personal, l'escola i la família, les organitzacions i la cohesió social.

ESCOLA I FAMÍLIA CARLES ARMENGOL

El lleure en el marc de l'escola i la família i la igualtat d'oportunitats

Algunes tesis a debatre i molts interrogants

1. La relació entre lleure i escola: més desitjos que realitat

- La realitat encara està molt lluny dels discursos de la coresponsabilitat i la complementarietat educativa.
- El reconeixement del lleure per part de l'escola és escàs i utilitarista (un àmbit on derivar responsabilitats?)

1.1. Hi ha relació entre l'escola i el lleure educatiu?

Pràctiques pedagògiques

- Les pedagogies escolars i les pedagogies del lleure **s'han influït i enriquit mútuament**.
- S'han intercanviat –informalment– mètodes o s'han **reelaborat mètodes i recursos** manlevats d'altres tradicions. Sovint els moviments d'escola activa i de renovació han inspirat el lleure i del lleure s'ha reincorporat a l'escola.
- Han desenvolupat **nous àmbits d'allò que ha de ser una educació integral** sense delimitacions gaire estanques (les "educacions per a... la salut, la pau, la solidaritat...").

Efectes educatius

- Hi ha evidències que l'educació en el lleure té **influències positives** en moltes dimensions del creixement dels infants i joves.
- No tenim dades sobre si la participació en activitats de lleure educatiu millora l'escolarització i el **rendiment o els resultats acadèmics** de l'estudiant.

1.2. Relació topològica: l'escola, un marc per al lleure?

- La **vida associativa a l'entorn de l'escola** ha rebut aportacions valuoses, però no està en el seu millor moment: centres d'esplai, agrupaments escoltes, grups juvenils, grups de voluntariat, grups o formacions artístiques o culturals (corals, bandes de música...), AMPA, associacions d'antics alumnes...
- L'escola és una institució social molt potent (condiciona molts aspectes de la vida social). L'escola ha anat **concentrant la demanda** de formació i d'atenció als menors (sovint no clarament diferenciada), tot provocant dos fenòmens complementaris:

- Una **explosió de l'escolarització**: més hores lectives i més anys d'escolarització, per baix i per dalt.
- Una **prolongació de l'horari escolar** a través de diversos serveis i activitats:
 - Acollida matinal.
 - Servei de menjador i espai de migdia.
 - Activitats extraescolars de característiques molt diverses.
 - Casals d'estiu i activitats de vacances en general.
- La prolongació de l'horari escolar aporta **noves oportunitats de lleure o és una colonització del lleure** dels nois i noies?
 - Són espais molt condicionats per les expectatives utilitaristes dels pares i per les circumstàncies econòmiques d'escoles i famílies.
- El lleure té **presència en el temps estrictament escolar**, curricular o lectiu:
 - Patis o esbarjos quotidians.
 - Activitats frontereres de caràcter més ocasional: sortides, activitats culturals, lectura i animació lectora, convivències escolars, intercanvis...

L'escola se'n desentén o té prou cura d'aquests moments i activitats? Hi dóna tractament de lleure educatiu?

2. Lleure i família: la fal·làcia de la conciliació i tot per fer

- Bona part de les demandes de prolongació del temps escolar i d'ocupació del lleure de les famílies estan motivades per la **manca real de polítiques de conciliació**. El lleure esdevé, en aquests casos, un **substitut o pal·liatiu** de les polítiques de conciliació bàsiques.
- La conciliació ha de passar per polítiques de permisos laborals i flexibilització del temps de treball, més que no pas pel desenvolupament de serveis públics de **substitució del rol familiar** (escoles bressol, lleure...).
- La **reforma horària** ha de contribuir a facilitar la conciliació.
- Les polítiques de conciliació i la reforma horària haurien de possibilitar l'**emergència d'un lleure en família**, per al qual no sembla que estiguem gaire preparats (les vacances com a paradigma: creixen els divorcis post-vacacionals, les famílies anhelan l'inici del curs escolar, el col·lapse en el debat de les vacances escolars...).
- També haurien de possibilitar **més implicació de les famílies en l'associacionisme** relacionat directament o indirectament amb el **lleure propi** o, si més no, del fills (AMPA, esplais, escoltisme...).
- En un entorn poc favorable, **des del lleure educatiu no s'han formulat propostes** per incidir en un lleure amb més implicació familiar.

- Els **models pedagògics i institucionals** del lleure educatiu han tendit a inspirar-se més en els **escolars** que no pas en els familiars, potser formalitzant-se en excés.

3. I la igualtat d'oportunitats?

- En aquests moments, allò que importa en benefici d'una major equitat social i educativa no és tant la igualtat d'oportunitats d'entrada, sinó uns **nivells de sortida justos** (un nivell formatiu mínim, talment com hi ha un salari mínim). Això exigeix una **equitat d'oportunitats** més que no l'estricta igualtat d'oportunitats.
- L'acció de la família, de l'escola, del lleure i de tot l'entorn són importants per a l'educació dels nois i noies. Però cada àmbit té missions específiques i possibilitats limitades. **Es complementen, però difícilment es poden suplir** entre si.
- Les característiques familiars encara són el principal factor predictor de l'èxit o el fracàs escolar. L'acció de **l'escola sembla insuficient per compensar les grans desigualtats** d'origen vinculades al nivell sociocultural de la família. Hi pot aportar alguna cosa el lleure educatiu?
- **El lleure educatiu pot ajudar** a generar un entorn més estimulants, a millorar la xarxa social dels nois i noies, a facilitar certs aprenentatges que poden ser útils i transferibles.
- Tanmateix, per reeixir en el nostre sistema social i educatiu i assolir una menor desigualtat de sortida, és fonamental:
 - Prioritzar l'atenció al **desenvolupament de les capacitats primerenques**:
 - Consell i suport als pares.
 - Assistència especialitzada per ajudar els pares a desenvolupar i mantenir la seva relació i la relació amb els fills.
 - Serveis de cura dels infants conjunts i complementaris als familiars o substitutius en els casos de major mancança.
 - Promoure la **discriminació positiva**:
 - Suports addicionals.
 - Incrementar el temps d'ensenyament-aprenentatge (més escola).
 - Promoure la **confiança en l'educació i en l'escola** per reforçar-ne el rol:
 - Els pares han de tenir confiança en els seus fills i en el seu pas per l'escola.
 - S'ha de construir una relació de confiança família-escola.
 - Cal construir un clima social de confiança en l'educació i en l'escola.
- En relació amb la igualtat d'oportunitats, **el lleure educatiu s'hauria de preguntar quina contribució pot fer a aquestes tres exigències** (capacitats primerenques, discriminació positiva i increment de la confiança familiar i social).